



ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱԶՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ 30րդ տարեշրջանի (1914-1915 թվական) բաժնորգադրին է 20 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 10 ֆրանկ. ԿԱՆԻՍԿԱՆ ԲԱԶՆՈՐԳԱԳՐԻՆ է 2 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 1 ֆրանկ. Նամակ կամ դրամ զրկելու համար չպահանջվում.

M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal Armenia
MARSEILLE (France)

Լ ՏԱՐԻ

1915 ՄԱՅԻՍ 26 Դ.
(2.8. 1915 Մայիս 13)

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը եթէ հարկ համարի, համառոտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերագրելու չհրատարակուած նկատարները: Ծանուցումներ կրնան ընդունուիլ հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Ծանուցման 1 միլի գիրք 1 ամիսով կարժէ: Գլխագիրը 2 ամիսով: Les annonces en français et en arménien sont reçues au bureau de la Rédaction: Place Alexandre-Labadié, 17

ԲՈՂԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի համար. — Ռուսերիւրբ պատերազմը եւ Հայերը. — Հայկական պատուիրակութիւնը. — Հայ Թատերասիրաց խմբին Յերկայացումը Մարտի մէջ. — Մարտիի հայերէն Յերկայացումը (Գեղարուեստական-քննադատական տեսութիւն մը). — Հայերն Ալմարի մէջ. — Հայերը Թիւրքիայի մէջ. — Ռուս զորաբանակը Թիւրքաստանի մէջ. — Հայերի կոտորածին Յիստորիա գաղտնիկ տեղեւորութիւնները զեկոյցը Թիւրքիային. — Ֆրանսական բանակի Հայ կամաւորները. — Տարտանգ. — Համաբարձրական պատերազմը և իտալիայի միջամտութիւնը. — Նուսրատուրիսները Արմենիային. — Մանուգումներ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Փարիզի La France օրաթերթը Pour l'Arménie վերնագրին տակ հետեւեալ առաջնորդող յօդուածը հրատարակած է մայիս 17ի թուին մէջ, երեսփոխան Մ. Բոսի Աժմի ստորագրութեամբ:

Փարիզի հայ գաղութի ամենէն պատուաւոր անդամներէ մէկէն, Տ. Տօքթ. Ղազարուսեանէն, ստացած եմ հետեւեալնամակը: Հրատարակութեան կուտամ այդ նամակը որովհետեւ կը յայտարարէ ներքին զգացումը խելացի և աղնիւ ցեղի մը որի պատկանողներին մէջ բարեկամներ միայն ունի Ֆրանսան և որ մեզի բարեկամ մնացած լինելուն մէջ աւելի մեծ արժանիք մը ցոյց կուտայ քա. Նի որ մենք յոճախ իրեն հանդէպ մեծ անտարբերութեան մը ապացոյցը տուած ենք: չըսելու համար մեծ եռակամութեան (égoïsme) մը:

Տ. Աժմին, երեսփոխան, պետական նախկին ենթադրաբար:

Տիար Սրեպիոսեան, Ձեզ կողմէն այս յարգական և ստիպողական խնդրագիրը, ձեզ՝ որի հեղինակաւոր գրիչը իրաւունքի և արդարութեան զգացումները կը հաստատէ ամեն օր իր դրած յօդուածներէ մէջ որոնց մշտական ընթերցողներէ մին եմ:

Փարիզական Հայերի խումբ մը, որոնց մէջ համեստ Թորգոմանը կը ներկայանամ այս գրութեան մէջ, երջանիկ պիտի համարէր զինք եթէ ձեր անունն ալ կցուած տեսնէր մեր գաւառի վեհաձայն պաշտպան Տ. Տօքթի Գոյնի անունը հետո:

Սրեք ասկէ աւելի ազնիւ գաւա մը չգիտի կրնար այսչափ ազնիւ պաշտպաններ միացուած լինել:

Միթէ՛ պէտք ունիմ ձեզի բացատրելու: Տիար Սրեպիոսեան, թէ ո՛րչափ ցաւ կը զգանք երբ կը մտածենք թէ արեւմուտ Սուրբան Ապուլի Համբոյի հրամանով եղած կոտորածներին ժամանակ մերկենք թէ Թափած այնչափ արեւը երանք՝ թէ Թափուած լինէր Ֆրանսային ծառայելու համար, հարստահարուած ազգերի, մեղքաւոր ժողովուրդների այդ յախտնական Հայրենիքին... Այս ախարհի անժառանգներին հիւրընկալ երկիր. իրեն կը ձգտեն յուսահատորէն մեր մտնուած սիրտերը:

Այստեղ (կամաւոր աջորական) աշխարհի Հայերի մէջ պէտք է հաշտել նաև փարիզի Հայերը որոնց սիրտերը մէկէն թուոյ ֆրանսացի սիրտերին հետ միասին կը բարեկեն:

Արդէն մեր հայրենակիցներէ ընտիր մաս մը մեր գրողների տակ զինուորագրուած կը կուտի և անոնք որ իրենց հետեւելու երկանկութիւնը չեն ունեցած, իրենք մեռանդութեամբ կանկալեն վերջնական յաղթանակին:

Միթէ՛ դրած չէ ձեր բանաստեղծներէ մին:

Ա.Ա.Տ մարդ երկու հայրենիք ունի, իրենը, եւ յետոյ Ֆրանսան:

Թիւրքիան գրաւած լինելով մեր նախնիների հողը, ինչ յոյս պիտի մնար մեզի առանց Ֆրանսային:

Ձեր հիւրընկալ թերթին մէջ փոքրիկ տեղ մը տալով այս մի քանի տողերին, առիթ պիտի տաք մեզ որ պարծենանք թէ ձեզ ալ կրնանք հաշտել անոնց թուին մէջ որոնք կը կուտին մեր արդար իրաւունքներն և զարչելի լուծէ մը մեր ազատւելուն համար. նաև մեզ օգնած պիտի լինէր երևան հանելու սիրտը և եղբայրութեան մեր զգացումների անկեղծութիւնը և կանխաւ հատուցանելու երախտագիտութեան պարտք մը մեզ որդեգրող Հայրենիքին որի համար քաղցը է մեզ ապրիլ և մեռնի:

Հանցեք համարիլ, կաղաչեմ, Տիար Սրեպիոսեան, այս գրութիւնը իբրև արտայայտութիւն մը մեր յարգալիք երախտագիտութեան, ինչպէս նաև մեր անձնուիրական զգացումների:

Տօքթօր ՂԱԶԱՐԱՍԵԱՆ

Բժիշկ Փարիզի Ֆակուլտէին

Այս նամակին կարճ բացատրութիւն (commentaire) մը միայն կարելի է կցել. Ֆրանսական համակրութեան մասին վստահացնել հայ խմբակը՝ այդ կը լինէր շատ հասարակ բան մը գրել: Աւելի լաւն այս է որ կրնանք իրեն ըսել թէ մեծ պատերազմին մէջ մեր շահեր սեր:

ախ կապուած են իրենց շահերի հետ: Արեւելեան խնդիրն է որ ուղղակի պատճառ եղած է այժմեան աղէտին:

Գերմանական հովանաւորութիւնը տարածուելով բոլոր Թիւրքիայի վերայ, կրնար Թիւրքերին նոր առիթ մը միայն տալ Հայաստանը հաղածելու: Ինչպէս փաշայի և իր հրոսախմբի գործադրած օստիկանական բռնութիւնները կ'ազդէին Հայերին դէմ՝ մեր բարեկամներին նախաճաշակ մը կուտան գերմանական յաղթութեան իրենց վերապահած դառն վիճակին:

Եանգլիստութիւն է այժմէն խօսիլ խաղաղութեան պայմաններին վրայ քանի որ խօսքը թնդանօթինն է դեռ: Այսու ամենաշինք, ողջմտութիւնը ցոյց կուտայ (գիւտնագիտութեան գաղտնիքները թափանցել հարկ չլինելով) թէ պատերազմէն յետոյ Հայաստանը ուղղակի ուսական ազդեցութեան տակ պիտի դառնի: Ամէն ինչ կը թոյլատրէ յուսալու որ Ռուսիան, զիւրահաս կընալի պատճառով մը, իր կայսրութեան այդ «յառաջխաղացման» մասին պիտի տայ ինքնավարութեան (autonomie) շատ մօտիկ վիճակ մը:

Հայերին ամէն բանէ առաջ խընդրածն այս է որ Թիւրք փաշաների քմահաճոյքին ենթարկուած հարկատու մեքենայներ, գրաստներ չհամարուին: Ռուսիայի խնամակալութիւնը ամէն բանէ առաջ վերջ մը պիտի տայ այն սովորական դարձած կոտորածներին որոնց զոհն է Հայաստան: Ուրեմն Հայերը պիտի կըրնան ապրիլ խաղաղութեամբ, ապահով լինելով վաղուան համար: Այդ աշխատասեր, խնայասեր, վերին աստիճանի ստեղծարական հանճար ունեցող հիւնալի ցեղի կենսունակութիւնը ճանչցողը մը համար անտարակուսելի է Հայերի ապագայն: Հայերը պիտի շարունակեն Եւրոպային և Ասիային տալ այն խելացի, խոհեմ և պարկեշտ միջնորդները, որոնք գիտցած են միշտ արդիւնաւոր դարձնել Արեւելքի հարստութիւնները: Հայաստանի փրկութիւնը, բարդաւաճումն ու զարգացումը կ'ախուժ

ունին Դաշնակիցների յաջողութեւնէն, բարբարոսներին վրայ քաղաքակրթութեան յաղթանակէն:

Մօրիս ԱժԱՄ
Ե. Եսփոխան

ԹՄԻՍԵԻԹԻՐԻՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Եւրոպական թերթերին հասած հատուկաւոր հեռագիրները արդէն ցոյց կուտան թէ վանի և Էրզրումի շրջանին մէջ սկսած են Հայերի կոտորածները և թէ վանի ու Ձեյթունի մէջ Հայերը կը կուտին բարբարոս Թիւրքերին դէմ ինքնապաշտպանութեան համար: Կովկասի հայ և ռուս թերթերն ալ իրենց կողմէ նոյն լուրերը կուտան քիչ մ'աւելի մանրամասնութիւններով: Ահաւասիկ նոյն թերթերին հասած մէկ քանի հեռագիրներ:

Մակու, 14(27) ապրիլ

Այսօր վանէն եկան 20 հայեր: Վիլայէթին գրութիւնը սարսափելի է: Հայերի բոլոր գիւղերը մատնուած են սրի և հրի: Կըսեն թէ վաւաճանը բռնուած և սպաննուած է: Իշխանը սպաննուած է իր չորս օգնականների հետ մէկտեղ: Վանը չըրջապատած են 800 ասկերներ և քիւրտ հրոսակներ, 2 թնդանօթով, 10.000 Հայեր գինուած քաջութեամբ և արիւթեամբ կը պաշտպանուին, գրեթէ շուտափոյթ օգնութիւն յուսալով վան չըրջապատուած է ապրիլ 10(23 էն սկսեալ):

Արեւմահեղ ընդհարումները Հայերի և Թիւրքերի միջև կ'ընթացան արեւմտեան տեղեկութիւններին համաձայն, վանի մէջ Հայեր յաղթութիւն են տարած: Թիւրքերը պարտուելով օգնութիւն խնդրել են Թիւրք զօրքերի հրամանատար Ճավիտ պէյէն, որ Սարայէն դէպի վան է ուղարկել 300 ժանդարմ, Թիւրքերի օգնութեան համար:

Վանի դէպքերին առթով Երզնկան մեկնել է վանի և Արճեշի ուղղութեամբ Թիւրքերի նիզամի զօրաբան մը (Թիւ 17), 24 թըն:

Հանձնարարով և Սալի պէյի հրամար.
Նախարարութեամբ:

— Պաշտօնէն ձայն 22ին Սիւրի
Gazette de Lausanne օրաթերթին հե.
ռադրուած է Արարատականի ա.
ռաջնորդ Միլիթ Թանգեան Ներսէս
եպիսկոպոսէն ասացուած այն հեռա.
գիրը. — Այսօր Ս. Մ. Բաղնիքի վանքը
հասան 170 փոխառականներ վա.
նէն, Բերկրիէն և Ազաղաի գաղտն.
ուր սոսկալի կոտորած մը սկսած է.
Այսօր հինգերորդ օրն է որ վանի
Հայերը կը կռուին Թիւրքերին և
Քիւրտերին դէմ: Անմիջական օգ.
նութիւն պէտք է: Ազաղեցեք փո.
խարքային որ կարելի եղածին չափ
չուտով ոչնչութեան համոծիր:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ
ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԱՆԻԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք Առնոնիսի
Ալրդ Թուով, վսեմ. Պօղոս փաշա
Նուպար Ամենայն Հայոց կաթողի.
կոսի հեռագրով գարձեալ նախա.
գահ կարգուած էր հայկական պատ.
ւիրակութեան և յանձնարարուած
էր մեկնել փարիզ գաղտնակից պե.
տութիւններին մօտ գիմուսներ կա.
տարելու համար:

Վհհ. կաթողիկոսը երկրորդ հե.
ռադրով մը ևս, պատասխանելով
Պօղոս փաշա Նուպարին, յայտնած
է թէ իր ընկերները պիտի լինին
նախորդ պատուիրակութեան ան.
գամները, բոլորն ալ թիւրքաշայ,
որոնք են Երուսաղիմի առաջնորդ Գեր.
Դէորդ եպիսկոպոս իսթիսեան, Եւ.
գրույ Արթին փաշա և Յարութիւն
Մաստիշեան. իսկ հայկական խնդիրը
պէտք է պաշտպանել ինքնավարու.
քեան հիմուն վրայ:

Վսեմ. Պօղոս փաշա Նուպար չուտ
գահ ծնողով վհհապառ կաթողիկոսի
այս կարգադրութիւնէն, պատասխա.
նէր է թէ անհնայն կերպով համա.
ձայն է և կը մեկնի փարիզ, ինչ.
պէս որ այժմ այնտեղ կը գտնուի:

Այս առթով Պօղոս փաշա Նուպար
անհատական հեռագիր մ'ալ ստա.
ցած է Տօթթէօր Զաւրիէիէն որ
այժմ Լոնտոն կը գտնուի:

Յարգելի սօթթէօրը կիմացնէ այդ
հեռագրով որ ինք յատկապէս կոպ.
կաւէն Երուսաղիմի հազարդերու
համար և այս մասին տեղեկագիր մը
պատրաստելու ձեռնարկած է: Տօթթ.
Զաւրիէի կը յարէ նոյնպէս թէ
ինքզինք բոլորովին Ն. վսեմութեան
տրամադրութեան տակ կը գնէ և
պատրաստ է իր աշակցութեան բա.
ժինը բերելու: Պօղոս Նուպար փա.
շա իր շնորհակալութիւնը յայտնած
է Տօթթ. Զաւրիէիին:

Թիֆլիսի կեդրոնական Յանձնա.
խորհրդէն ևս շնորհաւորական հեռա.
գիր մը ուղղուած է Ն. վսեմութեան
ձեռն համակրութիւն յայտնելով:

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱՍԻՐԱՑ
ԽՈՒՄՐԱՆ ՆԵՐԿԱԾԱՑՈՒՄԸ
ՄԱՐՍԷՅԵԼԻ ՄԷՋ

Մայիս 18ի Ներկայացում-հանդէսը փա.
լուն յաղորդութիւն մըն էր, որ Մարտի
Հայ գաղութը առաջին անգամ առիթ կու.
նենար խանդավառ ծափահարելու: Սա.
սիլիան սալօնը լեցուած էր, հանդիսական.
ներու թիւը 350ի կը մօտենար: Ամենքը
զարմանքով իրարու կը հարցնէին. «Այս.
չափ հայ կա՞ր Մարտիի մէջ»:

Բիւտսէն ընտրութիւնը յարմար էր.
«Անդրանիկ», Սասունի կիսն երէն իրա.
կան պատկեր մը, Ներկայ ազգայնա.
օրերուն այնքան պատշաճ: Հանդիսական
ները փոխադրուած էին պալ մը արքայ.
և աւերի մեր պատմական հայրենիք, ուր
Սասունի բարձունքը խուճ մը կարծեմը,
լքուած ու արհամարհուած ժողովրդին հա.
րազատ գաւակները, ցեղին կամքը մարմ.
նաւորած, յաւալ կը նետուին հուրի ու
սուրի մէջէն հայրենիքի համար լաւագոյն
ապագայի մը ճամբան հարթելու, ու կի.
նան հերոսաբար:

Շատ յուզիչ էր դիտել Ներկայիս
կրտսե պաւստրոթիւնը: Բոլորը միեւնոյն
զգացումներով տարուած, միեւնոյն յու.
զումներով տրոփուած, համակ յարուած ու
չազոյթեալ կը հետեւէին Մանաւանդ
Սեփի մահուան ատեն, կարծես որ հա.
նգիցողականացած ըլլար, բոլորին աչքե.
րէն վրէժի լամբեր կը փայտատակէին
արցունքի կայլակներով ցողազարդ:...

Գերակատարներու համար ոչ մի գնա.
հատական ատկէ աւելի պիտի տեսնուէր
ըլլայ: Երբ Նկատի առնուի մանաւանդ, որ
անոնց պակասած են նաեւ պատրաստութեան
յարմարութիւններ, ժամանակ եւայն, ան.
փրկապատճառէն կարելի է բռնի որ առա.
ւորակ շատ յուզող էին և շատերը իսկա.
պէս տարիներով փորձուած քարթիսթի
տպաւորութիւնը կը թողնէին:

Այդ կերպ յաջող Ներկայացումը ընա.
կանաւոր գոհացուցիչ հասոյթ պիտի ար.
տադրէր, և կը հաւատեն որ զուտ ծախ.
ի նպատակով հայ կամաւորներու,
350 ֆր. չափ եղած է:

Պէտք է դիտել որ այդ երիտասարդներ
համեստ աշխատակներ — բոլորն ալ
մամուկներն, համեմատաբար իրենց Նի.
թական կարողութիւնէն աւելի գումարնե.
րով արդէն մանակցած էին կատարուած
հանգանակութեան, յետոյ ամառվանքով
ալ կը մանակցէին: Անոնցմէ վերջ, շա.
րաթներով իրենց հանգստի սահմանափակ
պահերէն կրնատելով և աշխատանքի ժա.
մերէն խնայելով, կաշխատին, փորձեր կը
կատարէին, կը վարժեցնէին, կը վարժուին
և այսպիսի փայլուն Ներկայացում մը կու.
տան: Այս անձնուէր վարժունքը իսկա.
պէս ամէն գնահատութեան վեր է և լա.
ւագոյն օրինակ, դաս. — ինչպէս կու.
գեք — բոլոր անոնց որք հանրութեան
օգուակար ըլլալու պատրանքներ, յաւակ.
նութիւններ ունին:...

Իսկ այս Ներկայացումին բարոյական
արժեքը պատիւ մըն է իրենց և լուսաւոր.
վարձատրութիւն իրենց լանգիր աշխա.
տութեան: Յրուած, բաժան բաժան, իրա.
րու անձնութեան գաղութի մը բոլոր աղա.
զան անգամները կարենալ հաւաքել, Ներ.
շնչել, յուզել և հայկական այս օգնածա.
մի օրերուն — երբ ամենքին ուղարկու.
թիւնն ու լանքերը պէտք է կեդրոնանան
մեր նուիրական նպատակին շուրջ — ա.
նոնց արտերն ու մտքերը տանել կապել
հայկական մեծ տառապանքին:... Մար.
տիի մէջ այդ մեծ պատիւը հայ Թաւե.
րասիրաց խումբին կը պատկանի:

Այդ խանդավառ երիտասարդներու գո.
հոգութիւններուն և մաքուր զգացումնե.
րուն հանդէպ մեր երախտագետ յար.
գանքները:

ՀԱՆԻՍԱԿԱՆ ՄԷ

ՄԱՐՍԷՅԵԼԻ ՀԱՅԵՐԷՆ
ՆԵՐԿԱԾԱՑՈՒՄԸ

(Գեղարուեստական-քմ խորհուրդի
տեսութիւն մը)

Ընդարձակ և չքեղ Մասիլիա սը.
րահի փոքրիկ բեմին վրայ բազմա.
տարար աւելի մեծ խաղ մըն էր որ
Ներկայացուցին Մարտիի Հայ սի.
րողները: Առաջին մասէն վերջ, որ
երգերու և նուագի չքաւորութեամբ
հանդէս անունին արժանի չը պիտի
ըլլար եթէ չըլլային Տ. Բ. Սահաթ.
ճեանի նախագահական ֆրանսերէն
բացումը որ պատկերացուց Հայերու
հզորիւ նկարը Թիւրքիաի մէջ և
Տ. Մ. փորթուղալիանի կտրուկ բա.
նախօսութիւնը որ իր յուզումով հայ.
րենասիրական սրտի էջ մը էր, ըս.
կըսու թատերական մասը: Արտէն
Շիտանեանի Անդրանիկը, զորիկ
Թատերական գեղագիտութեան (es.
thetique) և ազգայն հոգեբանական
տիպարներէ, սակայն կրցաւ պահ
մը ոգեւորել և յուզել Մարտիի հա.
յութիւնը իր անմահ անունի այժ.
մէութեամբը և սիրողներու յաջո.
ղութեամբը:

Տ. Ա. Աթանասեան կրցաւ խաղի
հերոս Անդրանիկը Հայաստանի լեռ.
ներէն փոխադրել Մարտիի Մասի.
լիա սրահը, իր դիմաշարժութիւնը
ազնաւորներու ցարձով և հպարտ եր.
թեկը զգացուցին իր բեմական ար.
ւեստէ հասկցողի արժանիքը և մա.
կամը գեղիցին այն անպատեհու.
թիւնը որ կաթթէր իր ձայնի ան.
բաւարարութիւնը և սակայն չէշտե.
րու չափաւոր ոյժը միշտ բարձր պա.
հեց հերոս իմրապետի վհհանձն
գիրքը, ինչ որ կը վերաբերի հա.
րտի Ներքին ապրումներու աղքա.
տութեան, պէտք է վերագրել թա.
տերախաղի խելոն կառուցուածքին:

Օրիորդ Հ. փորթուղալեան Սեփի
ապրեցուց իրեն դիւցազնուհի Շա.
քէ մը կամ Զրամանցիներու գաւառ.
ղութեամբ՝ երկրորդ ժամն տ'Արք
մը, իր ձայնի բիւրեղութիւնը կը
դիւրացունէր չէշտելու օգիին բե.
մագրութիւնը, ինչ որ անհրաժեշտ
է ազգասիրտ ազգական մը, իր հա.
յաստանի ազգական տարազը սքանչե.
լի եր իրապէս, ինչպէս և տպավոր.
գու զգեստին մէջ վայելուչ և հերո.
սական:

Տ. Երուանդ Թորոսեանի գերա.
տանական խառնուածքը թողատուող
է աւելի ձեր տիպարներու մէջ հա.
մակրութիւն տեղեկելու, ինչպէս Ռէս
Միլիօի և Տօնիկ աղայի գերերուն
մէջ, ինչ որ դիտելի է, եթէ երբեք
չըլլային այս երկու հակադասակեր
գերերու մէջ տարազի և ոճի գոյն
տարբերութիւնները, հանդիսական.
ները անոր ձայնի նմանութիւնովը
պիտի գժուարանային զանազանել
մէկը միւրէն:

Տ. Գ. Զամարեան՝ վահանի և Տ.
Գ. Քիւրեան՝ Գրգօի գերերուն մէջ
սիրելի էին, թէ և յաճախ փոխա.
սացներու տպաւորութիւնը կը թող.
նէին: Տ. Գ. Զամարեան աւելի բը.

նական էր և յուզող Բ. պահակի և
Պառաւի գերերուն մէջ: Հարազատ
հիւանդապահ մըն էր Տ. Դասպար
Ղեմեղեան և մանաւանդ ճշմարիտ
մասնիչ հայ մը իր սարսափով և
մահով: Զայնի ճկունութիւնը գիւ.
րութիւն կուտար իրեն ձերի գերին
մէջ ևս խիստ համակրելի գաւառու:

Գոհացուցիչ էր Առաջնորդ Գ.
Էօզպէկեանը, թէ և երբեք իր խօսե.
լու պառաւ եղանակը և սեռակ մո.
րութն ու պիւր չը կրցան համե.
րաշխի իր վրայ: Տ. Պատուրեան և
Տօլարեան ինչպէս և մնացեալները
բնականօրէն կը խոստովանէին ի.
րենց անհամարձակութիւնը, հետե.
ւաբար և արժէքը:

Ի մի բան՝ այս ազգայն խաղին
մէջ հարուստ էին գերակատարները
և Ներկայացումը իր ազգական հայ.
հայտնով և վառօգի պայթիւն.
ներով կրցաւ կրքերը խաղաղանել
Անդրանիկի դրօշին տակ:

Գուշաք մը քէնը աւելի կարելի է
համարել որոշ ձգտում (tendante)
չունեցող պաւելո մը. բայց կը գո.
հացնէր Ներկայիս իր ծիծաղա.
շարժութեամբ որու առանցքը կը
կազմէր ապուշ լրագրաւսմանը, Տ.
Երուանդ Թորոսեան: Յաջող եր ան
իր չափազանցութիւններով մէկտեղ
Տ. Թորոսեան պէտք ունի գերասա.
նական արուեստի լուրջ ուսումնասի.
րութեան: Այդ անհրաժեշտ է խու.
սափելու համար թէ գաւառներու և
թէ մասնաւորապէս տաւաններու մէջ,
գերասանի յատուկ պայմանագրա.
կան կարծուած անանցումներէ որոնք
կառավարողն դէպի չափազանցու.
թիւններ և սրունք թէ և կրնան ա.
ւելցնել ունկնդիրներու ծիծաղն ու
գոհութիւնը բայց կը գեղչն ար.
ւեստի ըմբռնումը, անկէ հասկցող.
ներու տուին: Ասկէ զատ անհրաժեշտ
է ուսումնասիրութիւնը՝ հեռանալու
համար հետեղականութեան և կազ.
մելու որոշ անհատականութիւն մը
գերասանութեան արուեստին մէջ:
Ընդունակութիւնները անպայման
պէտք կ'ունենան ուսումնասիրութեան,
թէ և ամէն պայման թողատու չէ
ստոր յաղորդութեան:

Տ. Գ. Էօզպէկեան իրեն քանթի
ինքն էր վայելչութեամբ, բայց իր
դասը լաւ սերտած չէր երկիր.
ւթանթէսը Օր. Է. Իսթիսեան յա.
ջող էր իր բարձրագոյն տիկիւնե.
րու յատուկ նուրը չէշտով և դարձ.
ւածքներով. իսկ տպաւորւորը, Տ. Է.
Զրգուրեան, չիք ծառայ մըն էր՝ քի.
մը մարդապատկերի (mannequin) տը.
պաւորութեամբ:

Մարտիի հայութիւնը պէտք է
խրախուսէ, ինչպէս այս անգամ,
նոյնպէս և միշտ, այս երիտասարդ.
ները և երիտասարդուհիները իր
բարոյական գնահատութիւնով, ու.
նենալու համար Մարտիի մշտական
Թատերասիրաց խումբը և չը զըրկ.
ւելու համար հայկական համախըմ.
բութեան օրոնք պէտք են օտար
երկրներու մէջ ազգային զգացու.
մը վառ պահելու համար:

Բ. ԵՂԻՆԷ

ՀԱՅԵՐԸ ԱՆԺԷՐԻԻ ՄԷՁ

Ասկէ առաջ Աւստրիէն մեր ստա-
ցած նամակներէ համեմատ հրատա-
րած էինք թէ Հայերին ներգո-
թիւններ կը տրուին այնտեղ իբրեւ
թիւրքահայտուկներ, իրենց ուզ-
քած նամակներ և լրագիրներ փոս-
տէն վար կը դրուին և այլն:

Կերեի թէ Աւստրիի կառավա-
րութիւնը վերջերս աւելի մանրա-
մաս և ճիշդ տեղեկութիւններ ստա-
ցած լինելով Հայերի մասին, որոնք
Ռուսիայի, Ֆրանսայի և Անգլիայի կու-
սակից լինելուն պտտեալով կը հա-
րածուին և կը կոտորուին թիւրքե-
րէն, սկսած է համակրական աչքով
նայիլ Հայերին վրայ և իրենց դիւ-
րութիւններ տալ և թողաորու-
թիւններ ընել:

Այսպէս Գոնաղանդին նահանգի
Ֆիլիբիլի քաղաքէն Միքայելեան
եղբայրները կը գրեն մեզ թէ իրենց
կողմը Ֆրանսայիները շատ յար-
գանքով և համակրութեամբ կը
վարուին Հայերին հետ և իղձեր կը
յայտնեն Հայաստանի ազատութեան
համար:

ՀԱՅԵՐԸ ԹԻԻՐԵՒԱՆԻ ՄԷՁ

Ինտանէն կը հեռագրեն մայիս
19ին. «Կիլիկիայի մէջ Զէյթունի
Հայերն ոտքի ելած են և թիւրք կա-
ռավարութիւնը զոնոնք զսպելու
համար երկու բանակ զօրք զրկած
է»:

— Պալէն (Սիւր) կը հեռագրեն
մայիս 19ին. «Կ.պօլսէն կը հաղոր-
դեն թէ Հայերի խմբովին ձերբա-
կալութենէն յետոյ, պատերազմա-
կան ատենը անոնցմէ 15ը մահի
զատապարտեց: Հազարաւոր անձեր
աքորդ զրկուեցան որոնց մէջ են նաև
հանրային շինութիւնների նախկին
նախարար Հալաճեան և երեսփոխան
Զօհրապուր:

— Ինտանէն կը հեռագրեն մա-
յիս 23ին. «Մամուլի դրասնեակը
հրատարակութեան տուաւ Դաշնա-
կիցների յայտարարութիւնը որով
կը ծանուցանեն Ռ. Դրան և օսմա-
նեան կառավարութեան անդամնե-
րին թէ իրենք պատասխանատու
պիտի ճանչցուին այն կոտորածների
համար որոնց զոհ կը լինին Հայե-
րը»:

ՌՈՒՍ ԶՕՐԱՅԱՆԱԿԸ
ԹԻԻՐԵՒԱՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՁ

Պետրոգրադ, 18 մայիս
Թիւրքերը յետ քշուեցան Տիւ-
մանէն (Սորպատական) դէպի հա-
րաւ և հարաւային արեւմուտք: Մեր
զօրքեր թշնամին հալածելով գրա-
ւեցին խանաւորի կիրճը:

Պետրոգրադ, 20 մայիս
Մեր զօրքեր գրաւեցին Արճէշ
քաղաքը որ վանի ընի հիւսիսային
եղերքին վրայ է: (Արճէշը վանին

երկու օր հետո է կարաւանի ըն-
թացքով և կը գտնուի Ալաշկերտ և
Էրզրում տանող գծերին վրայ: Դայ-
մադտմանիստ քաղաք է և կը պատ-
կանի վանի վերայդին):

Մայիս 18ին, Օլթիի ուղղութեան
մէջ մեր զօրքերի յառաջընթացնե-
րէն մաս մը քիչ մը յառաջացան դե-
պի հարաւ և գրաւեցին Չաքքըպա-
պաի և Գօճուդի բարձունքը: Մէ-
լազկերտի ուղղութեան մէջ, մեր յա-
ռաջընթացներ աննշան ընդհարում
մը ունեցած են Մէլազկերտի արեւ-
մուտեան կողմը: Գով գիւղին մօտ,
վանի երկրամասին մէջ, Թիւրքերը
խանխորի երկրամասէն յետ մըղ-
ւած են դէպի Դիար:

Պետրոգրադ, 22 մայիս
Մէլազկերտի (Մանաշկերտ) ուղ-
ղութեան մէջ ընդհարում մը տեղի
ունեցաւ ռուս և քիւրտայրուձիւներին
միջև: Քիւրտերը ցրուեցան:

վանի ուղղութեան մէջ Ռուսերը
գրաւեցին Քէշկիլի կիրճը: Թիւրքե-
րը յետ մղուեցան դէպի Պաշլաւա:

Օլթիի ուղղութեան մէջ, մեր զօր-
քեր գրաւեցին Սարայ-վանը և
Տաշլաւան (Պաշլաւա?): Թիւրքեր
փախան դէպի Յիթլիս և հարաւա-
կողմը:

ՀԱՅԵՐԻ ԿՈՏՈՐԱՄԻՆ ԵՎ ՍՏԱՄԲՈՒՐԻ
ԴԱՇՆԱԿԻՑ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ
ԶԵԿԱՅԵՐԸ ԹԻԻՐԵՒԱՆԻ

Փարիզէն կը հեռագրեն մայիս 24ին.
Ֆրանսան, Մեծ Բրիտանիան և
Ռուսիան համաձայնեցան հրատա-
րակելու համար Գետեալ յայտա-
րարութիւնը:

«Գրէթէ մէկ ամսէ ի վեր, Հա-
յաստանի քիւրտ և թիւրք ժողո-
վուրդը Հայերը կոտորելու ձեռնար-
կած է: Օսմանեան տեղական իշխու-
նութիւնների թալարութեամբ և
յաճախ օգնութեամբ: Այդպիսի կո-
տորածներ տեղի ունեցած են, գե-
պի ապրիլ ամսին կէսը, Էրզրումի,
Դերջանի, Ակնի, Ալոնի (Բալու?),
Պիթլիսի, Մուշի, Սասունի, Զէյ-
թունի և ամբողջ Կիլիկիայի մէջ,
վանի շրջակայները հարիւրի շափ
գիւղերի բնակիչներ ամէնքն ալ ըս-
պանուած են: Նոյն իսկ վան քա-
ղաքին մէջ Հայերի թողը պաշար-
ւած է Քիւրտերէ: Միևնոյն ժամա-
նակ Կ.պօլսի մէջ օսմանեան կառա-
վարութիւնը կը խոչտանգէ ան-
պաշտպան հայ ժողովուրդը:

Մարդկութեան և քաղաքակրթու-
թեան դէմ թիւրքիսի գործած այս
նոր սծիրներին առջև, դաշնակից կա-
ռավարութիւնները հրադարակաւ
կը գիտցունեն Ռ. Դրան որ այդ սծի-
րների համար անձնապէս պատաս-
խանատու պիտի համարուին օս-
մանեան կառավարութեան բոլոր
անդամները ինչպէս նաև իր պաշ-
տօնեայններէն անոնք որ այդպիսի
կոտորածների մէջ մաս ունեցած
են: »

ՃՐԱՆՍԱՒ ՀԱՅ ԿԱՍՏԱՆՈՐՆԵՐԸ

Ստորե կը հրատարակենք Ֆրան-
սական բանակին մէջ գտնուող հայ
կամաւորներէ մեզ զրկուած մէկ քա-
նի նամակներէ քաղուածներ, որոնք
ցոյց կուտան թէ ինչպիսի հաւատ-
քով մը կը կուսին հայ զինուորները
ընդհանրական թշնամիին դէմ:

14 մայիս 1915

Ասկէ երեք օր առաջ քարտով մը
գրած էի զլիւէս վիրաւորուիլս. կը
յուսեմ թէ մինչև հիմա առած էք
44 ժամ թրէնով ճամբորդելէ վերջ
Cherbourg եկանք: Հիմա հոս հիւան-
գանոցը կը պառկիմ, վէրքս ծանր
լէ. կը յուսեմ որ մօտ օրերս կը վե-
րադառնամ ընթերցանիս քով:

Եփրեմ ԵՓՐԵՄԵԱՆ

8 մայիս

Գիտէք որ մենք բաւական կամա-
ւորներ տուած ենք Ֆրանսական բա-
նակին: Ասոնք 8 ամսէ ի վեր կաշ-
խառնին Ֆրանսայի արդար գատը
պաշտպանելու և ուխտած էին իրենց
կեանքը նուիրել Ֆրանսային: Ահա
այսօր շատերն իրենց այս սուրբ
պարտականութիւնը լիովին կատա-
րեցին. օրհնեալ ըլլայ անոնց յիշա-
տակը: Բայց չեմ գիտեր թէ որոնք
են այդ քաջաբար մեռնողները, ո-
րքէն այդ գիտնալու համար եր-

բէն գիտող արծիւ մը ըլլալու
էի: Ես միայն իմին սուրհուրտ խրամէն
զուրս նետուիլս գիտեմ, այդ ժամա-
նակ կարելի է որ եթէ հայրս իսկ
գար, չպիտի ճանչնայի: մէկը կիյ-
նար, միւսը կելլէր, մէկը կուլար,
միւսը խրոխտօրէն En avant! կը գո-
ւար: ոսկիները կը փայլէին, սու-
րերը կը շողջողային, անձրիի պէս
տեղացող կապարներ կը սուլէին և
առմբերու ծուխը ամէն կողմ ամպեր
կը կապմէր: կէս օրին ատենը միայն
ազատ լոյս մը կը սփռուէր չորս գին,
բայց սատակ տաք էր: Ժամը 9 1/2 էն
սկսեալ մինչև ժամը 6 1/2 կուտելով
յառաջացանք, բայց ատկէ վերջ չեմ
գիտեր ինչ եղաւ որովհետեւ ժամը
6 1/2ին վիրաւորուեցայ ու ետ գար:
ձայ. վէրքս թեթեւ է, թէև արկածը
մեծ էր: 270նոց մարմիդ մ'էր որ
այդքէն ճիշդ 2 մէթր հեռուն, զիս
բարձրացուց օդին մէջ 2 մէթրէն
աւելի, յետոյ զարկաւ վար: Սրուն-
քէս շատ քիչ վէրք մը ստացած եմ:
առաջ Աստուած մօտ օրերս նորէն
պատերազմի դաշտը կը գտնեմ
ինքզինքս: Քովս ունիմ հայ ընկեր
մը Սարգիս Պիլպիլիւեան անունով:
Թե՛ն կապարի մը հարուած ոտա-
ցած է: միևնոյն հիւանդանոցը կը
գտնուինք: Ես առաջ քալած ատենս
տեսայ Տուրսուճեան անուն հայու մը
ժուռկէն վիրաւորուիլը: Եսկոբ ա-
նուն տղա մը զլիւէս վիրաւորուիլը:

վարդան անուն հայու մը կուրծքէն
վիրաւորուիլը: Արապեան անուն հա-
յու մը մէջքէն վիրաւորուիլը: Սար-
գիսեան անուն հայու մը ինտայր մի-
այն տեսայ, իսկ միւսները շոտոյ
թէ ինչ եղան, վիրաւորուեցան թէ
մեռան, որովհետեւ 6 քիլոմէթր տեղ
զարնելով, ձգելով, իյնալով, ելելով
հասանք հող: Ալմաններու տրիշ խո-
րամատ մը առջնիս երես սրուն մէջ
թշնամին հաստատուեր էր իւր մի-
թրայեօզներով: ուզեցինք ատկէ ալ
գուրս հանել զանոնք: բայց չը յա-
ջողեցանք: օրն ալ ստորածամ ըլլա-
լուն հետեալ օրուան թաղուցինք:
այսպէսով յաջողեցանք: Երբ հրա-
ցանը ձեռքս կը վաղէի սրածեւ,
երբեմն երբեմն ուշադրութիւնս կը
զարձնէի մեռնողներուն վրայ, այն
ատեն կը տեսնէի որ մէկ հատը
Ֆրանսացի և երեք հատը Գերմա-
նացի էին որ ինկած էին գետին:
3000 գերի բռնեցինք: կարելի է
3000էն աւելի մեռեալ ունեցու թըշ-
նամին: շատ լաւ դիտեցի և ճշմար-
տութիւնը տեսայ, ինչու որ Bataillon D
էր որ առաջին անգամ խրամներէն
գուրս երաւ ու ասոր մէջ կը գտնը-
ւէինք Հայերու մեծամասնութիւնը
(այս գործը տեղի ունեցաւ մայիս
8ին, առաւօտեան ժամը 9 1/4ին):
Այսպէս ահա տեղի ունեցաւ լէժիօն-
ներուն առաջին յարձակումը: կը
յուսեմ որ այսպէսով մօտ օրերս
թշնամիի հողին վրայ ոտք կը կո-
խենք: Մերն է տպագրան և յաղ-
թութիւնը:

Անգրանիկ ՂԱՋԱՐԵԱՆ

14 մայիս

Ստորագրեալս բնիկ իշխիւրցի,
ներկայ ֆրանսական բանակի հայ
զինուորներէ մին, կուգամ տեղեկա-
ցընել թէ մայիս 9ի յարձակման օրը
մեր ընթերցանը կը գտնուէր Առաքի
կողմը: Ժամը առաւօտեան 6ին
ֆրանսական թնդանօթները սկսան
իրենց առմբերը արձակել թշնա-
միին վրայ: 4 ժամուայ թնդա-
նօթաձգութենէ վերջ ճիշդ ժամը
10ին հրաման ստացանք թշնա-
միին վրայ յարձակելու: Թշնամին
եւ քաջապատ ահագին մեռնողներ
և վիրաւորներ թողալով միևնոյն ժա-
մանակ 3000ի շափ գերի բռնեցինք
որոնց մէջ կը գտնուին գնդապետ
մը, բաղմամբի սպաներ և զինուոր-
ներ, 40ի շափ միթրայեօզ և մի քա-
նի հաստ ալ կոտորած թնդանօթ-
ներ:

վերջապէս թշնամին քշեցինք 6
քիլոմէթրի շափ հեռուն: ոսկայն
գորագգարար չկարողացայ աւելի
չարունակել: Թշնամիի երեք գնդակ-
ներու հարուածին տակ ինկայ պա-
տերազմի դաշտին վրայ: 5 ժամ վի-
րաւոր վիճակի մէջ Թնդէս վերջ, զիս

փոխադրեցին Տիեանի հիւանդանո-
ցը որ 48 ժամ հեռու կը գտնուի
սահմանագիծէն: Գալով իմ ընկեր-
ներին, անոնց մասին որոշ լուր մը
չունին: Յաջորդիւ կը գրեմ մանրա-
մասնօրէն:

Կարապետ ՓԱՓԱՋԱՆ

•••

Ամիսն, 14 մայիս

Յարձակման առաջին օրէն ի վեր
վիրաւորուած եմ (այսինքն կիրակի
9 մայիս) • միննայն օրուան մէջ ե-
րեք անգամ վիրաւորուեցայ յաջոր-
դաբար: Ա. աջ սրունքին վերի մա-
սին (cuissée). Բ. ծնօտէս և ձախ
ձեռքի ցուցամատէս. Գ. ձախ սը-
րունքին վերի մասին:

Այս յարձակումը մեզի նպաս-
տաւոր եղաւ. բազմաթիւ (3000ի
չափ) գերիներ բռնեցինք և գրա-
ւեցինք: Բայց մը հրացան թնդանալով
չեւ և միգրայեօք:

Վերջերս այնչափ ծանր չեն:

Հայ կամաւորներէն Գ. Եփրեմ վի-
րաւորուած է, ինչպէս նաև Գ. Ալէմ
Շահ-Նազարեան, Գ. Սիմոն Ժան-
գարեան, Գ. Սամուէլ Հէքիմեան և
երեսնապետ (sergent) Գ. Մանուկ
Մանուկեան (1):

ԱՐԹԵՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

SUPRANÉ

Զօրավար Կուրտ Ֆարտանէլ հասած և
ստանձնած է քրանտական արշաւող բա-
նակի ընդհանուր հրամանատարութիւնը
փոխանակ զօրավար Ե. Մամուրի որ Ֆար-
տանէլ կանչուած է ուրիշ պաշտօնի համար:

— Զօրավար իման Ֆոն Սանտերս իր
հրամանատարութեան տակ գտնուող սպա-
յակոյտի կէ գրականայրը Կալիբրիէն փո-
խադրեց Ռոտտսթո (Քէթրիտաղ):

— Եւէէ տօսէն հաղորդած են մայիս
20ին, Կաշնակիցները Գրիթիտաի և Գա-
պարէփէի բարձունքներին վրայ փայտեւ
յարձակումներ կընեն: Թիւրքերի զինքե-
րին վրայ, բազմաթիւ գերիներ բռնելով
Նաւատորմի իր նշանաւորութեան հզօր-
ութեամբ լատ լաւ կը գործակցի զաշնա-
կիցներին յաջողութեամբ: Այս յաջողու-
թիւններ իրենց աղղկեցութիւն պիտի ու-
նենան զիրաքեցնելու և աւելի ընդարձա-
կելու համար զաշնակիցներին պատերազ
մական գործողութիւնները:

— Փարիզէն մայիս 23ին հաղորդուած
է հետեւեալ պաշտօնական գեկոյցը: «Տար-
տանէլի մէջ թիւրքական երկու զօրաբա-
ժիններ որոնց հրամանատարութիւնը ան-
ձամբ կընէր իման Ֆոն Սանտերս փա-
շա, կատարի յարձակում մը ընել սկսած
Գապարէփէի մօտ անդիլական գորգերին
վրայ, բայց բոլորովին յետ մղուեցան ծանր
կորուստներ կրելով: Միևնայն ժամանակ,
մեր զաշնակիցներ ուրիշ յաջողութիւն
մ'ալ ունեցան ծովին վրայ ուր իրենց ծո-
վասուզակներէ մին թիւրքական 2 զոր-
քիւնաւ և 2 փոխադրանաւ ընկղմեց ու-
րանցմէ մէկը գորգերով լցուած էր:

ՀԱՄԵՐՈՐՈՐԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ԵՒ

ԻՏԱԼԻԱԻ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

ժամանակէ մ'ի վեր միշտ կը խօս-
ւիր թէ իտալիան պարտաւորուած
է չէզոք դիրքը թողուլ և մօտալուտ
է իր ալ միջամտութիւնը պատե-
րազմին: Արգարե 1914 գեկտեմբեր
ամսէն ի վեր բանակցութիւններ ըս-
կըսած էին իտալիաի և Աւստրիաի
միջև որ իր կնքած գաշնագրի 7րդ
յօդուածին հակառակ, առանց ստա-
նալու կանխաւ իտալիաի խորհուրդն
ու համաձայնութիւնը, հրատարակած
էր պատերազմ մը որ իտալիաի պա-
քանեան շահերին ալ կը դաշնի: Այս
առթով իտալիաի պահանջած փո-
խարինութիւններն ու ապահովու-
թիւնները ըստ բաւականին տուած
չլինելով Աւստրիան, իտալիան եր-
կար բանակցութիւններէ յետոյ պար-
տաւորեցաւ մայիս 4ին յայտարարել
աւստրիական զորական կառավարու-
թեան որ իրենց միջև կնքուած գաշ-
նակցութեան պայմանագիրը այլ ևս
անարժէք և չեղեալ կը համարի քա-
նի որ աւստրիական կառավարու-
թեան կողմէն չյարգուեցաւ այդ
գաշնագիրը: իտալացի ժողովուրդն
ալ սկսաւ իտալիաի գրեթէ ամէն
քաղաքներէ մէջ պատերազմայուն
յայտարարութիւններ և ցոյցեր ընել
աւստրիական բանակային քա-
ղաքականութեան դէմ որ ամբողջ
աշխարհը իր լուծի ենթարկելու
նզդի:

Նախարարապետ Տ. Սալանարա
որ հրաժարական տուած էր, թա-
գաւորին և ազգին յայանած փափա-
քին համեմատ հրաժարականը յետ
առաւ. Երեսփոխանական և Մերա-
կոյտ ժողովները նստի հրաւրուեցան
անցած հինգշաբթի օր (մայիս 20)
որոնք կառավարութեան իրաւունք
տուին իր յարմար տեսած ժամին
պատերազմ հրատարակելու:

Իտալական կառավարութիւնը մա-
յիս 23ին յայտարարեց Աւստրի-
ական զորական որ մինչև 24 ժամ պա-
տերազմը հրատարակուած կը հա-
մարի: Երկու կողմի դիւպայններն ալ
իրենց անցած թուղթեր ստանալով
մեկնեցան իրենց պաշտօնավարի
մայրաքաղաքներէն: Գերմանիան ալ
իր գաշնակցի դէմ եղած պատմրազ-
մը իրեն դէմ համարելով, գետպան
կանչած է Հոռմէն:

Մայիս 24էն ի վեր ուրեմն համե-
րոպական պատերազմը նոր երկոյթ
մ'առած է որ շատ ուրախացիլ է
քաղաքակրթութեան յաղթանակին
համար. իտալիան որ կրնայ 3 մի-
լիոն զօրք հանել, միայն չէ որ յայտ
Ֆրանսայի, Անգլիաի և Ռուսիաի
ինչպէս և Պէլժիզի, Սերպիաի և Մոն-
թենէկրօի հետ, Աւստրիաի, Գեր-
մանիաի և Թիւրքիաի գէտ:

Ֆրանսայի, Պէլժիզի և Ռուսիաի
ազգագոյրներն եկած վերջին լու-
րերն ալ նպաստաւոր են և քաղաք-
ական:

ՆՈՒՐԱՅՈՒՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՐԹԵՆԵԱՆԻՆ

Շնորհակալութեամբ կը հրատա-
րակենք Արմէնիաի նպաստելու
համար մեզ հասած հետեւեալ նու-
րատուութիւնները:

Անգլիական Հնգկատանի Զարդա-
քաղաքէն Թ. Կ. Առաքելեան 12 ֆր.
և 65 սնդմ., Նարէյնգիւնէն Յակոբ
Սուքիասեան 5 ֆր. և Ռանգունգէն
Ս. Պաշտասար 5 ֆր.:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ԾԱՆՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Արմէնիաի խմբագրատան մէջ ծախ-
ւել գտնուին, ի միջի այլոց, և հետեւեալ
գիրքերը, որոնց արժէքները նշանակուած
են իրենց առջև:

Մարտիլէն գուրս զրկելու նախապա-
հածախքը զնոյին վրայ է. ուստի հաշ-
ւի դիւրութեան համար կը նշանակենք թէ՛
Մարտիլէն մէջ ծախուելու գիները և թէ՛
փոստով ուրիշ քաղաք զրկուելու գիները:
Այս վերջինները փակագծի մէջ գրուած
են: Արժէքը կանխիկ չստաց,
ւած գիրք չըրկուի: Արձանագրուած (re-
commandé-registré) ծրարով ստանալ
ուղղները պէտք է 25 սանդիմ աւելի զըր-
կն իւրաքանչիւր ծրարի համար որ 2 ֆր-
լուն աւելի պէտք չէ կռն:

Առճեռն բառարան հայկազնեան լեզ-
ուի. Բ. ապր. (վեկտիւ) 10 ֆր. և 40-
սնդմ. Մարտիլէն գուրս զրկուելու հա-
մար նախապահածախքով մէկտեղ՝ 10 ֆր.
և 80 սնդմ.:

Նոյն լաթակազմ 12 ֆր. նախապահա-
ծախքով՝ 12 ֆր. և 40 սնդմ.:

Տարբեք նոտորակ ան արուեստի եր-
կասիրութիւն Լ. Ս. Վ. Գանթարեան 1
ֆր. և 80 սնդմ. նախապահածախքով 2
ֆր. և 10 սնդմ.:

Լ. Ս. Երեմեան. (Ազգային դիւքեր.
գրագիտ Հայեր, Տպագր. 1913. Ա. շաբ.
Ղ. Աղայեան, Մ. Մամուրեան, Լ. Ար-
սէն Բաղրատունի, Խաբէրի եւ. Սրուանէ-
տեանց, Խրիմեան Հայրիկ, Խ. Միսաքեան,
Ռ. Պէրպէրեան, Գեր. Եղ. Հիւրմիւղեան
Սեղրակ Տէր Սարգսեանց. 2 ֆր. և 40
սնդմ. (6. 2. 80):

Նոյն Բ. շաբ. Մեարոպ-Մաշտոց, Հայ
աշուղներ, միջնադարեան գրականութիւն,
Թ. Ճանիկեան, հօգեւունջ գրողներ, Նար-
պէյ, Ա. Հայկունի, Տիկին Մ. Օվանեան,
Տերոյենց, Թ. Պարոնեան. 2 ֆր. 40 (6.
2. 80):

Նոյն Գ. շաբ. (Տ. Գաբրիէլ Պատկա-
նեան, Լ. Ղ. Աւիշան, Խաչատուր Ար-
զեան, Թովմա Թէրպեան 2. 40 (6. 2. 80):

Նոյն Գ. շաբ. (Ներսէս Տէմիրճիպաշեան.
— Արփիար Արփիարեան. — Նախապետ
Ռուսինեան. — Պետրոս Դուրեան). 2
ֆր. 40 (6. 2. 80):

Նոյն և շաբ. (Գրիգոր Օտեան. — Մը-
նրուի Պէլժիզեան. — Ծերենց Յով-
սէփ Նիշմանեան. — Սրապիոն Հէքի-
մեան. 2. 40 (2. 80):

Պողոսեան Կարապետ. պատկերազարդ. 1 ֆր.
և 30 սնդմ. (1. 60):

Նոր կենդանաբանութիւն և Մարդա-
կալմուրիւն պատմական և նկարագրական
553 երեսներէ բաղկացած և 450 պատկեր-
ներով զարդարուած: Վերջը գրուած է
այս գրքի մէջ գործածուած ուսումնա-
կան բառերի հայերէն և ֆրանսերէն ցան-
կը: (Նստի գործ մը, ամէնքին ալ հետա-

բերութեամբ ընթերցանութեան արժանի
2 ֆր. և 50 սնդմ. (3 ֆր.:

Նոր Հանրաբանութիւն նկարագրական և
պատմական. 131 պատկերներով. 2. 20
(2. 40):

Երկրաբանութիւն 200 պատկերներով
1. 20 (1. 40):

Տիեզերագիտութիւն պատկերազր. 1. 20
(1. 40):

Հայ միտք (Անուանի հայ գրողներին
նշանաւոր խօսքերէն կազմուած հաւաքա-
ծոյ մը: Երկաթի թիւն Լ. Ս. Երեմեա-
նի 2 ֆր. և 60. (6. 3. 20):

Սարեմիկ (Լ. Ս. Երեմեան). ողբերգու-
թիւն 1 ֆր. և 10 (6. 1. 20):

Լ. Ա. Գոնտարեան. — ԳՐԱՆԻ-
ՐԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ-ԳԱՂՂ. 1914.

(Մանր տառերով ու մաքուր տպագրու-
թեամբ 360 երեսներէ բաղկացած բա-
ղրոյ մ'է որ 5.000ի չափ բոռ կը պա-
րուակէ և վերջն ալ ընտանեկան կարգ մը
խօսակցութիւններ գրուած են, ֆրանսա-
կան բացատրութեան ոճերին ծանօթացու-
նելու համար) 1 ֆր. 05 (1. 10):

Լ. Ա. Գոնտարեան. — ԲԱՌՆԻՐՔ
ԳԱՂՂ. — ՀԱՅ. Վեկտիւ Ս. Ղազար.
1914. Գին 1 ֆր. 10 (1. 20):

(Գրական փոքրագիր բառարան մ'է 710
երեսներէ բաղկացած, ամենագին, և ֆրան-
սերէն գրեթէ բոլոր գործածական բառե-
րը պարունակող, վերջը գրուած է նաև
անկանոն բայերի խոնարհումը):

Haic & Belus. A National Dram.
composed by M. J. Zorab. Calcutta.
1895. Գին 2. 40 (2. 50):

Մ. ՓՈՐՔՈՒԳԱԼԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	Ֆր. սնդմ.
Ս. Հայ գիւցագնոսի մը Բ. ապագր.	40
Բ. — Է. (Սպառած)	
Ը. Թիւրքիաի Հայերն եւ ինքնից զրօգիներ (Գրեց Մ. Աւետիսեան)	50
Թ. և Արմէնիաի յուշարար (Ա. տարի)	1. 40
Ժ. Վրլ.ժ	20
ԺԱ. Թոմաս Բոցարիս	20
ԺԲ. Նմոյրներ Մ. Փորթուգա- լեանի գրած ուսումնասոր- ներն	15
Ժ. Մի պուկար հայրենասեր (Պուկարիաի Յեզափո- խութեան ծագման պատ- մութիւնը)	1. 40
ԺԴ. Մի գաղղեր	20

Մարտիլէն գուրս զրկուել փոստի ծախ-
սը կը վճարուի հրատարակողին:

Ինչպէս ամէն լրագիրներ, Արմէնիան
ալ կընդունի ծանուցումներ հրատարակե-
լու համար. անոնք որ պէտք կուենան
Արմէնիաի միջոցով մէկի մը դիմում ընել
կամ մի բան յայտարարել, պատրաստ ենք
ընդունել իրենց ծանուցումներ, ըստ լրա-
գրական սովորութեան: Ծանուցումներ
գինները նշանակուած են Արմէնիաի նա-
կատը, տոտի վրայ հաշուելով. 1 երկա-
թագրի (գիրագրի) համար 2 սանդիմ և 1
բոլորգրի համար 1 սանդիմ: 3 անգամ
գրուելիք ծանուցումի գինն վրայ 0/0ին 10
զեղչ կը լինի. 10 և աւելի անգամներ զըր-
ւելիք ծանուցումի գինն վրայ 0/0ին 30
զեղչ: Սակարկութիւն չընդունուիր:

ՏԵՐԵՆ.—ԻՄՔԱԳԻՐ

Մ ՓՈՐՔՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՍԱՐՍԵՂԻ

Հայերն Տպագր. Մ. Փորթուգալեան
Le Gérant: François CARRIERE.

Marseille. — Imprimerie du Midi

(1) Այս պարոնը հայ աստիճանաւոր
մ'է ֆրանսական բանակին մէջ և կը հը-
րամայէ 25-30 հոգիի: